

“ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΠΑΝΕ ΔΙΑΚΟΠΕΣ”

ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ «ΔΙΚΤΥΟΥ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ»

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

ΕΛΛΑΔΑ

ΑΘΗΝΑ, ΙΟΥΛΙΟΣ 2018

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	<i>Λίγα λόγια για το Δίκτυο για τα Δικαιώματα του Παιδιού</i>	3
1	Γενικές αρχές - Ίση μεταχείριση περιστατικών - Διακρίσεις	5
2	Υγεία και ευημερία	7
3	Οικογενειακό περιβάλλον και εναλλακτικές μορφές φροντίδας	9
4	Εκπαίδευση και εξωτερικές δραστηριότητες	16
5	Ειδικά θέματα	18
6	Συστάσεις προς το ελληνικό κράτος	24

Λίγα λόγια για το Δίκτυο για τα Δικαιώματα του Παιδιού

Το Δίκτυο για τα Δικαιώματα του Παιδιού (στο εξής Δίκτυο) είναι μη κερδοσκοπικό σωματείο που έχει ως στόχο την προάσπιση των δικαιωμάτων του παιδιού, όπως αυτά ορίζονται στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (1989) του ΟΗΕ. Τα μέλη του Δικτύου είναι άνθρωποι που σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα, ιδιαίτερα αυτά των παιδιών, και είναι πρόθυμοι να κινητοποιηθούν για την προώθηση και την προάσπισή τους. Όλοι μαζί αποτελούν ένα δίκτυο αλληλεγγύης, που χρησιμοποιεί τη δύναμη της γνώσης και του πολιτισμού για να βελτιώσει την ποιότητα ζωής των παιδιών, να τους προσφέρει τη χαρά και τη δημιουργικότητα της ομαδικής προσπάθειας και πρωτοβουλίας.

Με βάση τα παραπάνω, το Δίκτυο απευθύνεται σε όλα τα παιδιά ανεξαρτήτως εθνοτικής καταγωγής, φυλής, φύλου, θρησκείας και γλώσσας, μέσα από εξειδικευμένα παιδαγωγικά προγράμματα, δημιουργικές ομαδικές δραστηριότητες, δράσεις μη τυπικής εκπαίδευσης, καθώς και δράσεις ψυχοκοινωνικής και νομικής υποστήριξης. Επιπλέον, το Δίκτυο αναπτύσσει πρωτοβουλίες και παρεμβάσεις με στόχο την προώθηση, την ευαισθητοποίηση και τον έμπρακτο σεβασμό στα δικαιώματα του παιδιού, ορισμένα από τα οποία ουσιαστικά παραμένουν άγνωστα σε πολλούς ακόμη και σήμερα.

Μέσω των προγραμμάτων του το Δίκτυο αποκτά άμεση επαφή με ανήλικα παιδιά, καθώς και τις οικογένειες τους και έχει τη δυνατότητα να εντοπίζει και να εκθέτει τα προβλήματα που του αναφέρονται σχετικά με την εφαρμογή της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

Ομάδα-στόχο του Δικτύου αποτελούν και τα παιδιά-πρόσφυγες και ιδιαίτερα η ευάλωτη κοινωνική ομάδα των ασυνόδευτων ανηλίκων αιτούντων διεθνή προστασία. Όπως προκύπτει και από το σχετικό γράφημα του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης οι ασυνόδευτοι ανήλικοι αιτούντες διεθνή προστασία έως την 15η Ιουλίου 2018 ανέρχονται σε 3.510.¹ Στον αριθμό αυτόν δεν περιλαμβάνονται μόνο οι παράτυπα διαμένοντες ανήλικοι, οι οποίοι δεν έχουν ακόμα καταγραφεί και συνεπώς παραμένουν άγνωστοι αφενός στην Υπηρεσία Ασύλου και αφετέρου στο Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης.

¹Αναλυτικά τα πρόσφατα στοιχεία του ΕΚΚΑ, διαθέσιμα στο : https://www.e-pronoia.gr/sites/default/files/gr_ekka_dashboard_15-7-2018_0.pdf

Σε γενικές γραμμές η πλειονότητα των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι ανήλικοι σχετίζεται με τους τομείς της υγείας και κοινωνικής πρόνοιας, την οικογενειακή κατάσταση, την εκπαίδευση, τη νομική τους εκπροσώπηση καθώς και με τις διακρίσεις και την άιση μεταχείριση που υφίστανται κατά την πρόσβασή τους ενώπιον των δημόσιων και διοικητικών αρχών.

Βασικά στοιχεία

3,510* Εκτιμώμενος αριθμός Α.Α. στην Ελλάδα
ΕΚ των οποίων:
-94,3% αγόρια
-5,7% κορίτσια
-7,2% <14 ετών

1,191 Συνολικός αριθμός θέσεων σε δομές φιλοξενίας και διαμερίσματα υποστηριζόμενης αυτόνομης διαβίωσης Α.Α.

-2,485* Α.Α. στην λίστα αναμονής για τοποθέτηση σε δομή φιλοξενίας
-341 σε Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης
-137 σε Προστατευτική φύλαξη

14,443 Συνολικός αριθμός παραπομπών Α.Α. στο ΕΚΚΑ από 1 Ιανουαρίου 2016 έως 15 Ιουλίου 2018, εκ των οποίων:
-11,958 διευθετήθηκαν
-2,485* παραπομπές Α.Α. στην λίστα αναμονής για τοποθέτηση σε δομή φιλοξενίας

*Στον εκτιμώμενο αριθμό Α.Α. στην Ελλάδα και στον αριθμό Α.Α. σε λίστα αναμονής για τοποθέτηση συμπεριλαμβάνονται 214 παιδιά που συνοδεύονται από ενήλικο που δεν είναι κατά τον νόμο ο κύριος κηδεμόνας τους (separated)

Τα στοιχεία αλλάζουν δυναμικά και προσαρμόζονται αναγκαστικά μέσω ελέγχου και επαλήθευσης από το ΕΚΚΑ

Με την υποστήριξη:

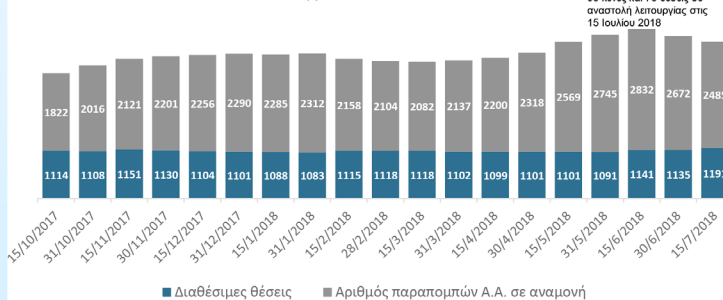

Επικαιροποιημένη κατάσταση: Ασυνόδευτα Ανήλικα (Α.Α.) στην Ελλάδα

15 Ιουλίου 2018

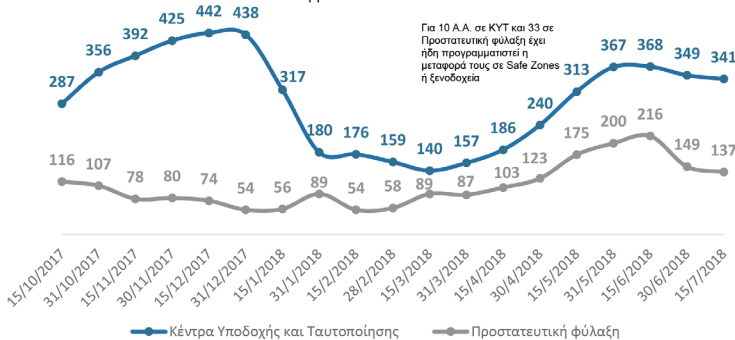
Συνολικός αριθμός θέσεων σε δομές φιλοξενίας και διαμερίσματα ΑΑ & συνολικός αριθμός Α.Α. σε λίστα αναμονής για τοποθέτηση
15 Οκτωβρίου 2017 – 15 Ιουλίου 2018

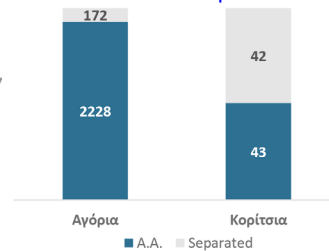
Λίστα αναμονής ανά τοποθεσία διαμονής
Σύνολο: 2485

Αριθμός Α.Α. σε Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης/Προστατευτική φύλαξη
30 Οκτωβρίου 2017 – 15 Ιουλίου 2018

Λίστα αναμονής ανά φύλο και οικογενειακή κατάσταση

1 Γενικές αρχές - Ίση μεταχείριση περιστατικών - Διακρίσεις

Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 2 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (στο εξής ΣΔΠ) απαγορεύονται για κάθε ανθρώπινο ον κάτω των 18 ετών οι διακρίσεις λόγω φυλής, χρώματος, φύλου, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων του παιδιού ή των γονέων του ή των νόμιμων εκπροσώπων του ή της εθνικής, εθνοτικής ή κοινωνικής καταγωγής του. Από την καθημερινή παρουσία του Δικτύου σε διάφορα πεδία και με προσφερόμενες υπηρεσίες σε παιδιά πρόσφυγες έχουν εντοπιστεί περιστατικά δυσμενούς μεταχείρισης από τις αστυνομικές και διοικητικές εν γένει αρχές προς ανήλικους αιτούντες διεθνή προστασία που προέρχονται από χώρες όπως η Αλγερία, το Μαρόκο, το Πακιστάν αλλά και το Αφγανιστάν. Συχνά, οι προαναφερόμενοι ασυνόδετοι ανήλικοι, κατά τον εντοπισμό τους και την παραπομπή τους στα κέντρα υποδοχής και ταυτοποίησης αντιμετωπίζονται ως κρατούμενοι και μεταφέρονται σε κέντρα κράτησης, υποχρεωμένοι να διαβιούν μαζί με άλλους κρατούμενους, με αποτέλεσμα να στερούνται κατά τον τρόπο αυτό την εφαρμογή των προστατευτικών διατάξεων που προβλέπονται από τη ΣΔΠ για την κατάστασή τους. Επιπρόσθετα, πολλά αιτήματα διεθνούς προστασίας ασυνόδετων ανήλικων προερχόμενων από την Αλγερία, το Μαρόκο και το Πακιστάν απορρίπτονται άμεσα και με ταχύτατες διαδικασίες, δίχως η Υπηρεσία Ασύλου να εξετάζει στην ουσία την κάθε περίπτωση. Με τον τρόπο αυτόν παραβιάζεται πλήθος δικαιωμάτων των ασυνόδετων ανήλικων που αιτούνται διεθνή προστασία στην Ελλάδα, και κυρίως τα άρθρα 2,3,6,12,13,16,19 και 22 της ΣΔΠ.

Ένα επίσης σοβαρό πρόβλημα που παρουσιάζεται σε όλο το φάσμα της δημόσιας διοίκησης είναι η διαπιστωμένη έλλειψη διαπολιτισμικών μεσολαβητών με αποτέλεσμα την εκ μέρους του κράτους πλήρη έλλειψη στην παροχή διερμηνείας δημόσια νοσοκομεία της χώρας, αλλά και γενικότερα στο σύνολο των δημόσιων, διοικητικών και δικαστικών αρχών της χώρας, με τις οποίες έρχονται σε καθημερινή βάση σε επαφή οι αιτούντες διεθνή προστασία. Εξαιρέση αποτελούν οι Υπηρεσίες Ασύλου, στις οποίες ωστόσο παρατηρείται υποστελέχωση σε μεγάλο βαθμό και πολλές φορές έχει αναφερθεί ιδιαίτερα μεγάλη καθυστέρηση στην εξυπηρέτηση των αιτημάτων.

Συγκεκριμένο παράδειγμα διάκρισης σε βάρος ανηλίκου με καταγωγή από το Αφγανιστάν παρατηρήθηκε κατά τη διάρκεια των καλοκαιρινών μηνών του 2017: Η Υπηρεσία Ασύλου ανέβαλε, χωρίς επαρκή αιτιολογία τις συνεντεύξεις δύο ασυνόδευτων ανηλίκων το ένα από τη Συρία και το άλλο από το Αφγανιστάν. Η συνέντευξη του παιδιού από τη Συρία επαναπρογραμματίστηκε μόλις δύο εβδομάδες μετά την αρχική ημερομηνία (η αρχική συνέντευξη ήταν προγραμματισμένη για τις 13/7/2017 και επαναπρογραμματίστηκε για τις 27/7/2017), ενώ αντίθετα η συνέντευξη του πμναιδιού από το Αφγανιστάν επαναπρογραμματίστηκε σχεδόν ένα χρόνο αργότερα (η αρχική συνέντευξη ήταν προγραμματισμένη για τις 11/7/2017 και επαναπρογραμματίστηκε για τις 10/5/2018) χωρίς να ληφθεί υπόψη το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού.

2 Υγεία και ευημερία

Από την πρώτη στιγμή που η Ελλάδα τέθηκε αντιμέτωπη με την ανθρωπιστική κρίση παρατηρήθηκαν μεγάλες ελλείψεις στο προσωπικό και στον ιατρικό εξοπλισμό των δημόσιων νοσοκομείων και νοσηλευτικών ιδρυμάτων της χώρας μας. Μείζον ζήτημα συνεχίζει να αποτελεί η εκ μέρους του κράτους πλήρης έλλειψη στην παροχή διερμηνείας στα νοσοκομεία, κενό που μόνο εν μέρει καλύπτεται με την παροχή διερμηνέων από Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και όχι από το κράτος σε ορισμένα νοσοκομεία. Συνέπεια τούτου, όταν προσέρχονται εκεί παιδιά (ασυνόδευτα ή μη), καθώς και οι οικογένειές τους λόγω κάποιου προβλήματος υγείας, οι γιατροί που προβαίνουν στις αναγκαίες εξετάσεις δυσκολεύονται στη συνεννόηση με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την ορθή διάγνωση, την ιατρική φροντίδα και τελικά την περίθαλψη που οφείλουν να παρέχουν. Η παραπάνω έλλειψη στην ουσία οδηγεί στην συστηματική παραβίαση του άρθρου 24 της ΣΔΠ.

Η ύπαρξη ενός κρατικού μητρώου διαπολιτισμικών μεσολαβητών θα μπορούσε να προσφέρει τη δυνατότητα σε παιδιά πρόσφυγες που χρήζουν ειδικής φροντίδας (αναπτυξιακά προβλήματα, προβλήματα ψυχικής υγείας ή σωματικής αναπηρίας) να υποστηριχθούν σε εξειδικευμένες δομές του δημόσιου συστήματος υγείας.

Οι υπηρεσίες που παρέχονται στους χώρους φιλοξενίας προσφύγων δεν είναι εξειδικευμένες, ενώ δεν διατίθενται οι απαραίτητες εγκαταστάσεις και εξοπλισμός. Ταυτόχρονα, κρίνεται σημαντικότερη η υποστήριξη των προσφύγων και ιδιαίτερα των παιδιών προσφύγων εντός του υφιστάμενου δικτύου ιατρικών υπηρεσιών και η ενίσχυση αυτού, και όχι η δημιουργία εξειδικευμένων υπηρεσιών μόνο για πρόσφυγες, κάτι που μπορεί να αυξήσει τον κίνδυνο γκετοποίησής τους.

Επιπλέον, οι ανοιχτές δομές φιλοξενίας κρίνονται ακατάλληλες για την διαβίωση παιδιών με σωματικές αναπηρίες ή αναπτυξιακά προβλήματα και προβλήματα ψυχικής υγείας, αφενός γιατί είναι απομακρυσμένες από το αστικό κέντρο και τις υποστηρικτικές δομές, αφετέρου γιατί οι συνθήκες διαβίωσης εκεί κρίνονται επικίνδυνες και δεν διαθέτουν την κατάλληλη υλικοτεχνική υποδομή για να υποστηρίξουν την ομαλή διαβίωση παιδιών με σωματικές αναπηρίες ή αναπτυξιακά προβλήματα. Συνεπώς η διάταξη του άρθρου 23 της ΣΔΠ υφίσταται σημαντική παράβαση.

Συγκεκριμένα: Ασυνόδευτος ανήλικος από τη Συρία που διαμένει σε Ξενώνα Φιλοξενίας Ανηλίκων ανέπτυξε αυτοκτονικές τάσεις και χρειάστηκε να νοσηλευτεί δύο φορές, μετά από απόπειρα αυτοκτονίας. Την πρώτη φορά το παιδί επέστρεψε στον Ξενώνα, μόλις μετά από μία ημέρα νοσηλείας, χωρίς να λάβει την απαραίτητη φροντίδα λόγω έλλειψης διερχομένης στο νοσοκομείο. Τη δεύτερη φορά παρέμεινε για 20 ημέρες στο διάδρομο του ψυχιατρικού τμήματος του νοσοκομείου λόγω έλλειψης κλινών. Και τις δύο φορές, το παιδί επέστρεψε στον ξενώνα ακόμη πιο επιβαρυνμένο ψυχολογικά και αρνιόταν οποιαδήποτε φροντίδα και ιατροφαρμακευτική αγωγή.

3 Οικογενειακό περιβάλλον και εναλλακτικές μορφές φροντίδας

Η Ελλάδα, αν και μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), εδώ και χρόνια δεν θεωρείται τόσο χώρα προορισμού για πρόσφυγες και μετανάστες αλλά διέλευσης προς άλλες χώρες της ΕΕ. Στην πλειονότητα των περιπτώσεων, οι ασυνόδευτοι ανήλικοι τρίτων χωρών που καταφθάνουν στην Ελλάδα επιθυμούν να επωφεληθούν από το δικαίωμα στην οικογενειακή επανένωση και επιδιώκουν να επανενωθούν με μέλη της οικογένειάς τους που διαμένουν ήδη σε κάποια άλλη χώρα της ΕΕ.

Σύμφωνα με όσα ορίζει και η ΣΔΠ, πρέπει να λαμβάνεται και να εφαρμόζεται κάθε μέτρο που διασφαλίζει το δικαίωμα των παιδιών προσφύγων στην επανένωση με την οικογένειά τους και την αποφυγή περαιτέρω τραυματοποίησης τους. Στην πράξη όμως, η εφαρμογή των διατάξεων 10 και 22 της ΣΔΠ σχετικά με την οικογενειακή επανένωση των ανηλίκων με μέλη των οικογενειών τους που διαμένουν σε άλλη χώρα, είναι ιδιαίτερα προβληματική. Συγκεκριμένα έχει παρατηρηθεί συστηματική παραβίαση και παρακώλυση των διαδικασιών επανένωσης μέσω του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 604/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Ιουνίου 2013 («για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα»), γνωστού ως Κανονισμού Δουβλίνο III.

Στην πλειονότητά τους τα Κράτη Μέλη της ΕΕ στην πράξη αρνούνται την αποδοχή της επανένωσης των ανηλίκων με τα μέλη των οικογενειών τους προβάλλοντας διάφορα προσκόμματα στη διαδικασία. Ειδικά η Γερμανία καθυστερεί την εκπλήρωση των υποχρεώσεων της θέτοντας πλαφόν μεταφορών από την Ελλάδα, με τη σύμφωνη γνώμη της τελευταίας.² Η όλη κατάσταση έχει οδηγήσει μέλη οικογενειών με ανήλικα παιδιά, που αναμένουν παρατεταμένο χρόνο την επανένωση με την υπόλοιπη οικογένεια στη Γερμανία, να υιοθετήσουν ακραίες μορφές διαμαρτυρίας όπως η απεργία πείνας.

Προβληματικό επίσης είναι το γεγονός ότι οι ανήλικοι και οι οικογένειες με ανήλικα τέκνα που έχουν γίνει δεκτοί να μεταβούν στην χώρα που διαμένουν οι συγγενείς τους, είναι

²<http://www.efsyn.gr/arthro/politiko-paihni-di-stis-plates-ton-prosfygon>
(τελευταία επίσκεψη 25/7/2018 διαθέσιμο μόνο στα ελληνικά)

υποχρεωμένοι να καλύψουν οι ίδιοι το κόστος του εισιτηρίου ήδη από Αύγουστο του 2017 μέχρι τον Ιανουάριο του 2018, καθώς το Υπουργείο δεν είχε ολοκληρώσει ακόμα τη συμφωνία για σχετικό πρόγραμμα χρηματοδότησης των εισιτηρίων μετάβασης στη χώρα της οικογενειακής επανένωσης. Με τον τρόπο αυτό ανήλικοι ωθούνται σε παράνομη εργασία ή εκμετάλλευση, καθώς θα πρέπει οι ίδιοι να αναζητήσουν ένα σημαντικό χρηματικό ποσό σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα.

Ακόμα, με αφετηρία το δικαίωμα του παιδιού σε οικογενειακό περιβάλλον και, ελλείψει τούτου σε εναλλακτική γονεϊκή φροντίδα - επιτροπεία, αναδοχή και τεκνοθεσία- το οποίο κατοχυρώνεται από διεθνή και ενωσιακά νομικώς δεσμευτικά για την Ελλάδα κείμενα,³ καθίσταται κρίσιμο το ζήτημα της εκπροσώπησης των ανηλίκων που στερούνται των γονέων τους είτε παροδικά είτε σε μόνιμη βάση. Συγκεκριμένα, οι ίδιοι οι ανήλικοι, βάσει του ελληνικού δικαίου (ΑΚ. 127 επ.) δεν έχουν καθόλου ή δεν έχουν πλήρη ικανότητα για δικαιοπραξίες, ενώ η επιμέλειά τους, η εκπροσώπησή τους σε κάθε υπόθεση ή δικαιοπραξία ή δίκη, και η διοίκηση της τυχόν περιουσίας τους ανατίθεται στους γονείς τους, στα πλαίσια της άσκησης της γονικής μέριμνας (ΑΚ. 1510). Εμφαντικά λοιπόν τίθεται η ανάγκη διορισμού εκπροσώπου του ανηλίκου αμελλητί, για να αναλάβει εκείνος τη διευθέτηση των υποθέσεων του ανηλίκου και τη φροντίδα του, με γνώμονα πρωτίστως το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού.⁴

Στην ελληνική έννομη τάξη, η πρόβλεψη εναλλακτικών μορφών γονεϊκής φροντίδας - υπό τη μορφή της υιοθεσίας, της επιτροπείας και της αναδοχής- εξακολουθεί να παρουσιάζεται ανεπαρκής, παρά το γεγονός ότι σχετικές επισημάνσεις έχουν γίνει από το 2012 από την Επιτροπή του Ο.Η.Ε. για τα Δικαιώματα του Παιδιού στις Καταληκτικές Παρατηρήσεις της για την Ελλάδα.⁵

³Βλ. ενδεικτικά : 1) Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού άρθρα 18,20,21,22,25,27,39, κυρωθείσα στην Ελλάδα με το Ν. 2101/1992 (ΦΕΚ 192/Α/2-12-1992), 2) Γενικό Σχόλιο 6 (2005) της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού, “Μεταχείριση των ασυνόδευτων και των χωρισμένων από την οικογένειά τους παιδιών που βρίσκονται εκτός της χώρας καταγωγής τους”, παρ. 20-22, 33-38, 39-40, 88-89, 95-99, 3) Ευρωπαϊκή Ένωση, Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, 26 Οκτωβρίου 2012, 2012/C 326/02, αρθ.24, διαθέσιμο στο: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b3b70.html> (τελευταία επίσκεψη 17/07/18). Επιπλέον, οι ασυνόδευτοι ανήλικοι αιτούντες άσυλο καλύπτονται από την Οδηγία 2013/33/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία (αναδιτύπωση) και από την Οδηγία 2013/32/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Ιουνίου 2013 σχετικά με τις κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας (αναδιτύπωση) και συγκεκριμένα το Προοίμιο και τα αρθ. 2, 21, 23, 24 και 25.

⁴ Λ. Αγγελοπούλου, Χ. Εμμανουηλίδου, Μ. Μουρτζάκη, “Ο Ν 4375/2016 και οι προκλήσεις σε σχέση με την προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων”, Ινστιτούτο Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, 2016, σελ. 20, διαθέσιμο στο: http://www.mfhr.gr/images/pdf/OmN_4375.2016.pdf (τελευταία επίσκεψη 25/7/2018 διαθέσιμο μόνο στα ελληνικά)

⁵ Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Εξέταση των εκθέσεων που υποβλήθηκαν από τα Κράτη -Μέλη σύμφωνα με το άρθρο 44 - Καταληκτικές Παρατηρήσεις της Σύμβασης: Ελλάδα, 15 Ιουνίου 2012, UNDoc. CRC/C/GRC/CO/2-3, παρ. 40-45. Διαθέσιμο στο <http://www.undocs.org/CRC/C/GRC/CO/2-3> (τελευταία επίσκεψη 25/7/2018 διαθέσιμο μόνο στα αγγλικά)

Επιτροπεία, Αναδοχή και Λειτουργία ξενώνων ασυνόδευτων ανηλίκων αιτούντων διεθνή προστασία

Σχετικά με την επιτροπεία των ανηλίκων, το π.δ. 220/2007 προβλέπει ως προσωρινό επίτροπο του ανηλίκου τον Εισαγγελέα Ανηλίκων και, αν αυτός ελλείπει, τον Εισαγγελέα Πρωτοδικών. Ειδικά για τους ανήλικους αιτούντες άσυλο, ο Ν. 4375/2016 (ο οποίος μεταφέρει στην ελληνική έννομη τάξη τις Οδηγίες 2013/32/ΕΕ και 2013/33/ΕΕ σχετικά με τις κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας και τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία) παραπέμπει στο αρθ. 19 παρ.1 του π.δ.220/2007, χωρίς δηλαδή να εισάγει οποιαδήποτε αλλαγή στο υπάρχον βραδυκίνητο και δυσλειτουργικό καθεστώς της επιτροπείας. Η αναποτελεσματικότητα του συστήματος επιτροπείας με τον εκ του νόμου ορισμό του Εισαγγελέα Ανηλίκων ή του κατά τόπον αρμόδιου Εισαγγελέα ως προσωρινού επιτρόπου έχει διαπιστωθεί επανειλημμένα, ενώ έχει επισημανθεί και από τον Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης, σε σχετική πρόσφατη αναφορά του για την Ελλάδα και την Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας.⁶

Το μεγάλο νομοθετικό κενό όσον αφορά στην άμεση προστασία και φροντίδα των ασυνόδευτων ανηλίκων αιτούντων διεθνή προστασία σε καμία περίπτωση δεν καλύπτεται από την προαναφερθείσα διάταξη του άρθρου 19 του π.δ. 220/2007, σε συνδυασμό με τις λοιπές διατάξεις των άρθρων 1589 επ. του Αστικού Κώδικα, οι οποίες δεν ανταποκρίνονται και δεν καλύπτουν τις ανάγκες που απαιτεί το βέλτιστο συμφέρον των ανηλίκων, όπως αυτό ορίζεται στη ΔΣΔΠ και όπως επιτακτικά έχει τεθεί ως προτεραιότητα από την Επιτροπή της ΕΕ.⁷ Έτσι, οι αρμόδιοι εισαγγελείς καταλήγουν να ενημερώνονται και να εξυπηρετούν πολύ μεγάλο αριθμό ασυνόδευτων ανηλίκων, χωρίς να εκτελούν στην ουσία τους τα καθήκοντα τους ως προσωρινοί επίτροποι, αφού ο όγκος των υποθέσεων που πρέπει να αναλάβουν είναι εκ των πραγμάτων αδύνατο να εξυπηρετηθεί από την δυναμικότητά τους.

Για την κάλυψη του κενού στο σύστημα επιτροπείας ασυνόδευτων ανηλίκων το ελληνικό κράτος υπέβαλλε σχέδιο νόμου μέσω του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης με τίτλο «Ασφαλιστικές και συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις, Αντιμετώπιση της αδήλωτης εργασίας, Ενίσχυση της προστασίας των εργαζομένων, Επιτροπεία ασυνόδευτων ανηλίκων και άλλες διατάξεις», το οποίο την 1η Ιουνίου 2018 αναρτήθηκε προς δημόσια διαβούλευση, η οποία ολοκληρώθηκε την Παρασκευή 8 Ιουνίου 2018 και ώρα 14:00 η ψήφιση του οποίου ολοκληρώθηκε την 10 Ιουλίου 2018. Αναφορικά με

⁶Report of the fact-finding mission by Ambassador TomášBoček special representative of the Secretary General of the Council of Europe on migration and refugees to Greece and “the former Yugoslav Republic of Macedonia”, 7-11 March 2016, SG/Inf(2016)18, 26 April 2016, para 4f, https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680648495 (τελευταία επίσκεψη 25/7/2018 διαθέσιμο μόνο στα ελληνικά)

⁷European Commission - Press release, Protecting all children in migration: Commission outlines priority actions, Brussels, 12 April 2017, διαθέσιμο στο: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-906_en.htm (τελευταία επίσκεψη 25/7/2018 διαθέσιμο μόνο στα αγγλικά) European Commission, Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, The protection of children in migration, {SWD(2017) 129 final}, Brussels, 12.4.2017, COM(2017) 211 final, διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/20170412_communication_on_the_protection_of_children_in_migration_en.pdf (τελευταία επίσκεψη 25/7/2018 διαθέσιμο μόνο στα ελληνικά)

το συγκεκριμένο νόμο,⁸ το οποίο προβλέπει τα σχετιζόμενα με την επιτροπεία ασυνόδευτων ανηλίκων στα άρθρα 13 έως και 32, θεωρούμε ότι η μετατροπή των Εισαγγελικών Αρχών σε δικαστικό όργανο θα δυσχεράνει περαιτέρω τη διαδικασία, καθώς εντείνεται η ευθύνη και ο ρόλος των Εισαγγελέων, οι οποίοι δεν έχουν την απαιτούμενη υποστήριξη και υλικοτεχνική υποδομή, ενώ δεν έχουν λάβει και την απαραίτητη εκπαίδευση σχετικά με την προσέγγιση και τα ζητήματα που άπτονται των ασυνόδευτων ανηλίκων. Περαιτέρω σε καμία περίπτωση δεν επαρκεί ο αριθμός των Εισαγγελέων.

Μείζον ζήτημα δημιουργεί το γεγονός ότι δεν ορίζεται ρητά αφενός το χρονικό διάστημα ενημέρωσης της Εισαγγελίας από τον εντοπισμό του ανηλίκου και αφετέρου η ολοκλήρωση της διαδικασίας ορισμού επιτρόπου. Επιπλέον, κρίνεται σκόπιμο να μην υπάρχουν αναφορές σε ασαφείς έννοιες και να επαφίεται η ρύθμιση στην ψήφιση Υπουργικών Αποφάσεων (ΥΑ) και Κοινών Υπουργικών Αποφάσεων (ΚΥΑ). Ακόμα προβληματικό καθίσταται το γεγονός ότι δεν υπάρχει πρόβλεψη για την άμεση κάλυψη των βασικών βιοτικών αναγκών επιβίωσης, όπως η τροφή και ένδυση, των ασυνόδευτων ανηλίκων από τον οριζόμενο επίτροπο.

Περαιτέρω προβληματιζόμαστε σχετικά με την έλλειψη παρουσίας πολιτισμικού διαμεσολαβητή σε σταθερή βάση, όπως επίσης και με την απουσία διευκρινίσεων σχετικά με την κάλυψη της δωρεάν νομικής συνδρομής καθώς και της ψυχολογικής υποστήριξης των ασυνόδευτων ανηλίκων.

Ιδιαίτερα μεγάλο πρόβλημα εγείρεται σχετικά με την συμπερίληψη των ασυνόδευτων ανηλίκων που διαβιούν άστεγοι ή σε επισφαλή στέγαση στο περιγραφόμενο σύστημα επιτροπείας του νομοσχεδίου με ρητή διάταξη, καθώς προβλέπεται υποχρεωτική διαβίωση σε τρίτους και δεν διευκρινίζεται τι θα συμβαίνει στην περίπτωση που οι υπάρχουσες δομές φιλοξενίας και οι τυχόν ανάδοχες οικογένειες δεν επαρκούν για την κάλυψη της στέγασης, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από τα στοιχεία του ΕΚΚΑ.

Περαιτέρω πολλά ζητήματα επαφίονται στην ψήφιση Υπουργικών Αποφάσεων (ΥΑ) και Κοινών Υπουργικών Αποφάσεων (ΚΥΑ), όπως οι διαδικασίες πρόσληψης, εκπαίδευσης και τα απαιτούμενα προσόντα και προϋπηρεσία που θα πρέπει να διαθέτουν οι επαγγελματίες επίτροποι, όπως επίσης και ο αριθμός ασυνόδευτων ανηλίκων που θα ανατίθενται σε κάθε επίτροπο.

Τέλος, το τριμελές εποπτικό συμβούλιο που προβλέπεται στο άρθρο 19 του νομοσχεδίου θεωρείται βέβαιο ότι δεν θα μπορεί να επιτελέσει ορθά τη λειτουργία του και να καλύψει τις ανάγκες των 3.510 ασυνόδευτων ανηλίκων που βρίσκονται στην Ελλάδα σύμφωνα με την πιο πρόσφατη καταμέτρηση του ΕΚΚΑ.⁹

Αναφορικά με το ισχύον νομικό πλαίσιο για την αναδοχή στην Ελλάδα, αυτή μέχρι

⁸Αναλυτικά βλ. παρατηρήσεις επί του νομοσχεδίου στο : <http://www.opengov.gr/minlab/?p=3921> και στο site <http://ddp.net.gr/2018/06/11/%cf%84%ce%bf-%ce%b4%ce%af%ce%ba%cf%84%cf%85%ce%bf-%cf%83%cf%84%ce%b7-%ce%b4%ce%b7%ce%bc%cf%8c%cf%83%ce%b9%ce%b1-%ce%b7%ce%bb%ce%b5%ce%ba%cf%84%cf%81%ce%bf%ce%bd%ce%b9%ce%ba%ce%ae-%ce%b4%ce%b9%ce%b1/>

⁹https://www.e-pronoia.gr/sites/default/files/gr_ekka_dashboard_15-7-2018_0.pdf
(τελευταία επίσκεψη 25/7/2018 διαθέσιμο μόνο στα ελληνικά)

σήμερα καθοριζόταν στις διατάξεις του ΑΚ 1655-1665, στο Ν. 2447/1996 και στο π.δ. 86/2009. Παρά τη ρητή πρόβλεψη του άρθ. 20 ΣΔΠ, βάσει του οποίου προτάσσεται η αναδοχή ως καλύτερη λύση -ελλείψει της βιολογικής οικογένειας- έναντι του εγκλεισμού σε ίδρυμα, η ελληνική πρακτική υπήρξε αντίθετη. Η αναδοχή παρέμεινε μια εξαιρετικά γραφειοκρατική και βραδυκίνητη διαδικασία, προκρίνοντας στην πράξη τον εγκλεισμό των ανηλίκων σε ιδιωτικά ή δημόσια ιδρύματα, αντί της οικογενειοκεντρικής προσέγγισης του θεσμού της αναδοχής.¹⁰

Βάσει του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα 2014, του Υπουργείου Δικαιοσύνης Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, όπου ορίζονταν οι όροι, οι προϋποθέσεις, όπως και οι λεπτομέρειες της οργάνωσης και λειτουργίας του θεσμού της αναδοχής, άμεση προτεραιότητα ήταν η αναμόρφωση του θεσμικού πλαισίου της αναδοχής ανηλίκων, ώστε να ελαχιστοποιηθεί ο αριθμός των παιδιών που διαβιούν σε ιδρύματα, καθώς και η σύσταση Εθνικού Μητρώου Αναδοχής Ανηλίκων, προκειμένου ο θεσμός να καταστεί πιο αποτελεσματικός. Ακόμη, ως στόχος προς υλοποίηση είχε τεθεί ήδη από το έτος 2014 η υποστήριξη για τη λειτουργία του Δικτύου Παιδικής Προστασίας μέχρι το τέλος του έτους 2016. Επιπλέον, ως στόχος είχε τεθεί η καταγραφή και συγκέντρωση δεδομένων αναφορικά με θέματα παιδικής προστασίας με τήρηση -ως το τέλος του 2016- Εθνικών Μητρώων και υπομητρώων (Εθνικό Μητρώο Παιδικής Προστασίας, Μητρώο Παιδιών σε Κίνδυνο, Μητρώο Υιοθεσιών και Μητρώο Αναδοχών (ενώ τα στοιχεία που θα περιελάμβανε το τελευταίο θα ορίζονταν με σχετική Υπουργική Απόφαση). Φορέας υλοποίησης του ως άνω σχεδίου είχε οριστεί το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης & Πρόνοιας – Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (έχον τη νομοθετική πρωτοβουλία) και το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.¹¹

Το ως άνω Σχέδιο Δράσης το οποίο έπρεπε να υλοποιηθεί μέχρι τέλος του 2016, φαίνεται να υλοποιείται εν πολλοίς με το νέο σχέδιο νόμου με τίτλο «Μέτρα Προώθησης Αναδοχής και Υιοθεσίας» το οποίο εισήχθη από 27 Νοεμβρίου 2017 σε δημόσια διαβούλευση από το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, επί του οποίου ωστόσο διατηρούμε τις επιφυλάξεις μας αναφορικά με την οργάνωση και τη λειτουργία του.¹² Την 15/5/2018 ψηφίστηκε ο Νόμος 4538/2018 (ΦΕΚ Α' 85/16-05-2018) με τίτλο : «Μέτρα για την προώθηση των Θεσμών της Αναδοχής και Υιοθεσίας και άλλες διατάξεις». Συγκεκριμένα, στον εν λόγω νόμο προβλέπεται η δημιουργία Εθνικού Μητρώου Ανηλίκων¹³ και Ειδικών Μητρώων Ανηλίκων, Εθνικού Μητρώου Υποψηφίων Αναδόχων Γονέων και Ειδικών Μητρώων

¹⁰Βλ. υποσημ. 3, σελ. 36-37. βλ. Και UNICEF“Τα ασυνόδετα παιδιά προσφύγων & μεταναστών χρίζουν προστασίας” (Γενεύη, 6.5.2016), σχετικά με την επιτακτική ανάγκη για άμεσο διορισμό επιτρόπου και ένταξη των ανηλίκων σε ανάδοχες οικογένειες.

¹¹Διαθέσιμο στο: http://www.ministryofjustice.gr/site/Portals/0/uploaded_files/uploads_04/ETHNIKO_SXE-DIO_MARCH%202014.pdf, σελ.147-148 (τελευταία επίσκεψη 25/7/2018 διαθέσιμο μόνο στα ελληνικά)

¹²Το Δίκτυο για τα Δικαιώματα του Παιδιού, στο πλαίσιο της δημόσιας διαβούλευσης κατέθεσε τις ακόλουθες παρατηρήσεις σχετικά με το σχέδιο νόμου :Ειδικά ως προς το θεσμό της επαγγελματικής αναδοχής, παρατηρείται το εξής : 1) Αρχικά, κρίνεται απαραίτητο να ζητείται και να λαμβάνεται πάντοτε υπόψη η γνώμη του ανηλίκου, αναλόγως της ηλικίας και της ωριμότητάς του. 2) Στο «Εθνικό Συμβούλιο Αναδοχής Υιοθεσίας – Ε.Σ.Αν.Υ.» ανατίθενται εξαιρετικά εκτεταμένες αρμοδιότητες, κάτι που στην πράξη θα δυσχεραίνει τη λειτουργία του. 3) Προτείνεται ειδική πρόβλεψη για τους αιτούντες διεθνούς προστασίας οι οποίοι στερούνται δημοσίων εγγράφων, όπως ληξιαρχική πράξη θανάτου, με αποτέλεσμα να μην είναι εύκολο να αποδείξουν

Υποψηφίων Αναδόχων Γονέων, Εθνικού Μητρώου Εγκεκριμένων Αναδόχων Ανηλίκων και Ειδικών Μητρώων Εγκεκριμένων Αναδόχων Ανηλίκων. Ο θεσμός της αναδοχής οργανώνεται σε συμβατική, δικαστική, επαγγελματική και σε αναδοχή ως μέτρο εποπτευόμενο από τις Υπηρεσίες Επιμελητών Ανηλίκων και Κοινωνικής Αρωγής.¹⁴ Ειδικότερα, προβληματικό καθίσταται το γεγονός ότι δεν ελέγχεται από αρμόδιο κοινωνικό φορέα η συμβατική αναδοχή, όπως αντιστοίχως προβλέπεται στη δικαστική αναδοχή, παρά μόνο ζητείται η συνδρομή του αρμόδιου φορέα μόνο εφόσον κριθεί σκόπιμο από τους φυσικούς γονείς ή τον επίτροπο. Περαιτέρω, πρέπει να προστεθεί υποχρέωση δικαστικής άδειας προκειμένου να συναφθεί συμβατική αναδοχή.

Σχετικά με το νέο νομικό πλαίσιο για τη λειτουργία των ξενώνων ασυνόδευτων ανηλίκων προσφύγων και το θεσμό της επιτροπείας, το οποίο βρίσκεται σε προπαρασκευαστικό στάδιο από το 2016, αναμένεται να φέρει την αναμόρφωση του σχετικού θεσμού εναλλακτικής γονεϊκής φροντίδας, αναμόρφωση η οποία έχει καταστεί πιο επιβεβλημένη από ποτέ, ιδίως τα τελευταία χρόνια με την αύξηση των προσφυγικών και μεταναστευτικών ροών προς την Ελλάδα.¹⁵

Θετική εξέλιξη, βέβαια, υπάρχει ως προς την θεσμοθέτηση του πλαισίου λειτουργίας των ξενώνων για ασυνόδευτους ανηλίκους, καθόσον το Μάιο του 2017 εκπονήθηκε Οδηγός εφαρμογής και λειτουργίας των δομών φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων, ο οποίος περιγράφει τη λειτουργία τους, τη διαδικασία χρηματοδότησης αυτών, περιλαμβάνοντας παράλληλα λεπτομερειακές ρυθμίσεις για τις απαιτούμενες ελάχιστες υποδομές και παροχές, καθώς και

τα σχετικά γεγονότα. 4) Κρίνεται σκόπιμο να συμπεριληφθεί η υποχρεωτική συνδρομή και εποπτεία της συμβατικής αναδοχής από αρμόδιο κοινωνικό φορέα, ανεξαρτήτως αν το κρίνουν σκόπιμο οι φυσικοί γονείς ή ο επίτροπος και ανεξαρτήτως αν οι ως άνω έχουν εντοπίσει μόνοι τους ή όχι κατάλληλη ανάδοχη οικογένεια, όπως προβλέπεται και για τη δικαστική αναδοχή. Επιπλέον, πρέπει να προστεθεί υποχρέωση δικαστικής άδειας προκειμένου να συναφθεί συμβατική αναδοχή. 5) Θεωρείται σκόπιμο να δοθεί η δυνατότητα να δηλώνεται το παιδί στην εφορία ως μέλος της ανάδοχης οικογένειας μέσω της φορολογικής δήλωσης που υποβάλλουν οι ανάδοχοι γονείς. 6) Να προστεθούν ως φορείς εποπτείας οι Υπηρεσίες Επιμελητών Ανηλίκων και Κοινωνικής Αρωγής (Υ.Ε.Α.&Κ.Α). 7) Ειδικότερα στο σημείο β' του άρθρου 15 προτείνεται προσθήκη: «όταν αποδεδειγμένα διαπιστώσουν **είτε μόνοι τους είτε κατόπιν αναφοράς του ίδιου του ανηλίκου, αναλόγως της ηλικίας και της ωριμότητάς του** ότι η αναδοχή...». Επιπλέον στο σημείο β' η διατύπωση είναι ασαφής, καθώς πρέπει να διευκρινιστεί αν και ο αρμόδιος Εισαγγελέας νομιμοποιείται να αιτηθεί την άρση της αναδοχής στο δικαστήριο. 8) Επιπροσθέτως στο άρθρο 8 παρ. 2 σημείο β', οι έννοιες της καλής ψυχικής, διανοητικής και σωματικής υγείας είναι πολύ αόριστα διατυπωμένες, ενώ δεν προσδιορίζεται ο φορέας που θα τις πιστοποιεί, ενώ στο ίδιο άρθρο η φράση «πάσχουν από χρόνια και μεταδοτικά νοσήματα» θα πρέπει να αντικατασταθεί ως «αντιμετωπίζουν προβλήματα χρόνιων μεταδοτικών νοσημάτων». 9) Τέλος, ένα γενικό σχόλιο είναι ότι δεν επαρκεί το ανθρώπινο δυναμικό των φορέων στους οποίους έχει ανατεθεί η εποπτεία με συνέπεια να απομειώνεται η ποιοτική διάσταση της εποπτείας. (βλ. αναλυτικά τα σχόλια Δικτύου για τα Δικαιώματα του Παιδιού στην ανοικτή δημόσια διαβούλευση του νομοσχεδίου και <http://www.opengov.gr/minlab/?p=3589>, τελευταία επίσκεψη 25/7/2018 διαθέσιμο μόνο στα ελληνικά).

¹³Βλ. Αρθ. 5-7, 9.

¹⁴Βλ. Αρθ. 10-11, 16-17.

¹⁵Βλ. Μ.Κουζινοπούλου, «Νέο νομικό πλαίσιο για τη λειτουργία των ξενώνων ασυνόδευτων ανηλίκων προσφύγων και τον θεσμό της επιτροπείας. Δράσεις ψυχολογικής υποστήριξης των στελεχών του Λιμενικού Σώματος από τα Παιδικά Χωριά SOS», διαθέσιμο στο: <http://taxpress.gr/archives/75862> (τελευταία επίσκεψη 25/7/2018 διαθέσιμο μόνο στα ελληνικά).

τις δράσεις και το προσωπικό των δομών αυτών.¹⁶ Παρά το γεγονός ότι ο οδηγός περιλαμβάνει συγκεκριμένες προδιαγραφές σχετικά με τη λειτουργία των ξενώνων, έχει παρατηρηθεί η μεγάλη καθυστέρηση στην εφαρμογή του στην πράξη και σε όλο το εύρος των υφιστάμενων δομών, ενώ πρόβλημα δημιουργείται με την πολύ μεγάλη καθυστέρηση στην εκταμίευση των απαιτούμενων και προβλεπόμενων χρημάτων στους φορείς, οι οποίοι λειτουργούν τις δομές. Χαρακτηριστική επίσης είναι και η πλήρης απουσία ελέγχου των δομών αυτών από τις κρατικές αρχές που έχει ως αποτέλεσμα να αγνοείται πλήρως η πραγματική κατάσταση που επικρατεί στους ξενώνες φιλοξενίας ανηλίκων. Καταλήγοντας, ζήτημα προκύπτει και εκ του γεγονότος ότι ο αναφερόμενος οδηγός που έχει εκπονηθεί δεν έχει λάβει μορφή νομοθετικού κειμένου, αλλά παραμένει ένας Οδηγός με ό,τι αυτό συνεπάγεται σχετικά με τη δεσμευτικότητά του.

¹⁶Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού και Διαχείρισης Προγραμμάτων Ταμείου Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης και Ταμείου Εσωτερικής Ασφάλειας και άλλων πόρων, ΟΔΗΓΟΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ & ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΔΟΜΩΝ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ ΑΣΥΝΟΔΕΥΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ, Αθήνα, Μάιος 2017.

4 Εκπαίδευση και εξωτερικές δραστηριότητες

Στο πλαίσιο των δράσεων του Δικτύου με παιδιά που βρίσκονται στην εφηβική ηλικία, έχουν εντοπιστεί αρκετές περιπτώσεις παιδιών (κυρίως μεταναστών δεύτερης γενιάς) που βιώνουν έντονη πίεση από τις οικογένειές τους να «αναλάβουν τις ευθύνες τους» και να ενισχύσουν το οικογενειακό εισόδημα. Παράλληλα, για τα κορίτσια το πλέον σύνηθες είναι να επιφορτίζονται με τη φροντίδα του νοικοκυριού και των νεότερων μελών της οικογένειας, γεγονός που οξύνει τους κινδύνους σχολικής αποτυχίας.

Ένα από τα μείζονα ζητήματα που μας απασχολούν στο σχεδιασμό μιας ολοκληρωμένης παρέμβασης που να στοχεύει στην κοινωνική ένταξη, είναι ο κίνδυνος σχολικής αποτυχίας (dropout από το σχολείο), όχι τόσο με όρους χαμηλής σχολικής επίδοσης (και βαθμολογίας), όσο με όρους αποθάρρυνσης των εφήβων για τη σχολική κοινότητα και διάρρηξης των κοινωνικών δεσμών με τους συνομηλίκους και τους εκπαιδευτικούς.

Είναι κοινή διαπίστωση ότι ο κίνδυνος σχολικής αποτυχίας είναι αυξημένος για παιδιά που διαβιούν σε συνθήκες ακραίας φτώχειας, ακόμα και αν η σχολική επίδοση των παιδιών αυτών είναι υψηλή. Οι δύσκολες συνθήκες διαβίωσης ωθούν ορισμένα παιδιά στην απόσυρση από το σχολείο και στην αναζήτηση εργασίας (συνήθως αδήλωτης) για την εξεύρεση συμπληρωματικών πόρων.

Αναφορικά με τα παιδιά πρόσφυγες που βρίσκονται στην Ελλάδα, έχουν εντοπιστεί πολλές δυσκολίες και εμπόδια στην πρόσβασή τους στην εκπαίδευση. Υπάρχουν περιπτώσεις όπου και οι ίδιοι οι γονείς δεν επιθυμούν να ενταχθεί το παιδί τους στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Η άρνησή τους συνήθως έχει να κάνει με πολιτισμικές διαφορές ή και με την επιθυμία τους η Ελλάδα να είναι απλώς ένας σταθμός (χώρα διέλευσης και όχι προορισμού). Για αυτούς τους λόγους δεν επιθυμούν να επενδύσουν στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και αποτρέπουν τα παιδιά τους να συμμετέχουν.

Πιο σημαντική δυσκολία όμως εντοπίζεται στην απουσία ενός σταθερού, ολοκληρωμένου και εύκολου στη πρόσβαση εκπαιδευτικού συστήματος για τα παιδιά πρόσφυγες. Μέχρι και πριν το σχολικό έτος 2017-2018, τα παιδιά δεν είχαν πρόσβαση στο εθνικό εκπαιδευτικό σύστημα και την επίσημη εκπαίδευση παρά μόνο σε απογευματινές τάξεις, που ονομάστηκαν ΔΥΕΠ (Δομές Υποδοχής Εκπαίδευσης Προσφύγων) και δημιουργήθηκαν αποκλειστικά και μόνο για παιδιά προσφύγων που διέμεναν σε κέντρα φιλοξενίας προσφύγων, ευνοώντας κατ'

αυτόν τον τρόπο τον κοινωνικό αποκλεισμό τους.

Στο πλαίσιο των ΔΥΕΠ υπάρχει πλέον πρόβλεψη και για δημιουργία νηπιαγωγείων εντός των Κέντρων Φιλοξενίας, ενώ κατά το τελευταίο έτος έγιναν οι κατάλληλες ενέργειες ώστε πολλά παιδιά από αυτά που φιλοξενούνται σε διαμερίσματα στον αστικό χώρο να εγγράφονται στις πρωινές τάξεις των σχολείων της περιοχής που κατοικούν.

Παρά τα σημαντικά και ενθαρρυντικά αυτά βήματα, οι διαδικασίες οργάνωσης του όλου προγράμματος εκπαίδευσης παρουσιάζουν καθυστερήσεις με αποτέλεσμα, μεσοσύσης της σχολικής χρονιάς, πολλά νηπιαγωγεία να μην έχουν ξεκινήσει ακόμη τη λειτουργία τους στα Κέντρα Φιλοξενίας καθώς και πολλά παιδιά-πρόσφυγες να μην έχουν ξεκινήσει ακόμη τη φοίτησή τους στα σχολεία ή να δυσκολεύονται να ακολουθήσουν την ροή των μαθημάτων και να κατανοήσουν όσα οι καθηγητές προσπαθούν να τους διδάξουν, καθώς στο πρόγραμμα εκπαίδευσής τους δεν περιλαμβάνεται ενισχυτική διδασκαλία και υποστήριξη.

Επιπλέον πρόβλημα αποτελεί η έλλειψη σταθερών διαπολιτισμικών μεσολαβητών στα σχολεία. Η ύπαρξή τους θα διευκόλυνε στη σωστή ενημέρωση των παιδιών και των γονιών τους σχετικά με θέματα που αφορούν τη φοίτηση και τη σχολική ζωή γενικότερα.

Όλα τα ανωτέρω δυσχεραίνουν την ομαλή και σταθερή ένταξη των παιδιών.

5 Ειδικά θέματα

Από την 19η Δεκεμβρίου 2011 η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών ενέκρινε το 3ο προαιρετικό πρωτόκολλο της ΣΔΠ,¹⁷ το οποίο τέθηκε σε ισχύ την 14η Απριλίου 2014. Σύμφωνα με το πρωτόκολλο αυτό παρέχεται η δυνατότητα άμεσης προσφυγής ατομικά από παιδί ενώπιον της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού (The Committee on the Rights of the Child)¹⁸ στην περίπτωση που υφίσταται παραβίαση των δικαιωμάτων του, όπως αυτά προβλέπονται στην ΣΠΔ και στα δύο προαιρετικά πρωτόκολλα αυτής. Η Ελλάδα ακόμα δεν έχει προβεί στην κύρωση του ως άνω αναφερόμενου προαιρετικού πρωτοκόλλου, στερώντας κατά τον τρόπο αυτό το δικαίωμα της αυτοτελούς προσφυγής των ανηλίκων που υφίστανται παραβίαση των δικαιωμάτων τους, διαδικασία μέσω της οποίας θα μπορούσαν να επιτύχουν άμεσα και εφαρμόσιμα αποτελέσματα.

Επιπλέον, σημαντικά προβλήματα στη ζωή, την ψυχική υγεία και την ένταξη των ανηλίκων προσφύγων στην ελληνική κοινωνία δημιουργεί η μεγάλη καθυστέρηση από την πλευρά της Υπηρεσίας Ασύλου σχετικά με την εξέταση του αιτήματος διεθνούς προστασίας που έχει κατατεθεί από αυτούς. Συνυπολογίζοντας τις αρνητικές καταστάσεις, που έχουν βιώσει κατά το ταξίδι τους από τη χώρα τους στην Ελλάδα, η παραμονή τους σε μία μετέωρη κατάσταση αβεβαιότητας σχετικά με το νομικό τους καθεστώς επιβαρύνει σημαντικά την ήδη επιβαρυσμένη ψυχολογική τους κατάσταση και παράλληλα δυσχεραίνει την ένταξή τους και την πρόσβαση σε μια φυσιολογική και ομαλή ζωή.

Σε ό,τι αφορά στις νομικές διαδικασίες, οι ανήλικοι που προέρχονται από τρίτες χώρες αντιμετωπίζουν ιδιαίτερες προκλήσεις. Λόγω έλλειψης διερμηνέων στα δικαστήρια, δίνονται επαναλαμβανόμενες αναβολές στις υποθέσεις ανηλίκων που πρόκειται να συζητηθούν ενώπιον των ποινικών δικαστηρίων, με αποτέλεσμα την επίταση της θυματοποίησης των ανηλίκων θυμάτων και των οικογενειών τους. Όσον αφορά στη διαχείριση ποινικών υποθέσεων που περιλαμβάνουν ανηλίκους, η αστυνομία επιδεικνύει συχνά ολιγωρία στη σύλληψη και στη συνέχεια, στη διεξαγωγή προανάκρισης και ανάκρισης των εμπλεκόμενων προσώπων, με αποτέλεσμα οι ύποπτοι να διαφεύγουν παράνομα κι έτσι να ματαιώνεται ο σκοπός της δικαιοσύνης. Τέλος, έχει παρατηρηθεί ότι υπάρχουν περιπτώσεις που

¹⁷https://treaties.un.org/doc/source/signature/2012/CTC_4-11d.pdf (τελευταία επίσκεψη 25/7/2018 διαθέσιμο μόνο στα αγγλικά)

¹⁸<http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/Pages/CRCIndex.aspx> (τελευταία επίσκεψη 25/7/2018 διαθέσιμο μόνο στα αγγλικά)

οι αστυνομικοί αποτρέπουν τους ανήλικους πρόσφυγες να καταγγείλουν κάποιο περιστατικό κατά το οποίο έχουν υπάρξει θύματα.

Συγκεκριμένο περιστατικό παρατηρήθηκε στο Μικτό Ορκωτό Δικαστήριο Πειραιά, όταν υπόθεση κακουργηματικής ασέλγειας σε ανήλικη αιτούσα διεθνή προστασία, τέκνο μονογονεϊκής οικογένειας, με ορισθείσα δικάσιμο την 23 Οκτωβρίου 2017 διεκόπη και ανεβλήθη για τις 31 Οκτωβρίου 2017 λόγω έλλειψης διερμηνέα της γλώσσας Φαρσί, ενώ είχε προηγηθεί ειδοποίηση της γραμματείας του δικαστηρίου μία εβδομάδα πριν την αρχική δικάσιμο ότι επρόκειτο να συζητηθεί στο εν λόγω δικαστήριο υπόθεση για την οποία απαιτούνταν ύπαρξη φαρσόφωνου διερμηνέα. Ακόμα και την ημέρα της μετά τη διακοπή συζήτησης και παρότι ήταν πλέον γνωστό στο δικαστήριο η υποχρεωτική παρουσία φαρσόφωνου διερμηνέα για τη διεξαγωγή της δίκης, μόλις και μετά βίας εμφανίστηκε διερμηνέας 2 ώρες πριν τη λήξη του ωραρίου.

“Προστατευτική” κράτηση

Εξαιτίας της απουσίας επαρκών δομών φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων, εκατοντάδες παιδιά κρατούνται σε προστατευτική φύλαξη (Π.Δ. 141/1991, ΦΕΚ Α – 58/30-40-1991) για πολλούς μήνες. Ωστόσο, σύμφωνα με το Γραφείο του Υπατου Αρμοστή του ΟΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα, του Ειδικού Ερευνητή του ΟΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα των Μεταναστών, της Ομάδας Εργασίας του ΟΗΕ για την αυθαίρετη κράτηση, του Ειδικού Ερευνητή του ΟΗΕ για τα βασανιστήρια και την εξευτελιστική, απάνθρωπη και μειωτική μεταχείριση, του Ταμείου του ΟΗΕ για τα παιδιά και της Υπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες [the Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR), the UN Special Rapporteur on the Human Rights of Migrants, the UN Working Group on Arbitrary Detention, the UN Special Rapporteur on Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, the UN Children’s Fund (UNICEF), and the UN High Commissioner for Refugees (UNHCR)], η κράτηση δεν είναι ποτέ προς το συμφέρον ενός παιδιού.¹⁹ Προτεραιότητα όλων κρατών που έχουν επικυρώσει τη Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού πρέπει να είναι η κατάργηση διατάξεων που προβλέπουν την κράτηση ανηλίκων και να προχωρήσουν στην υιοθέτηση εναλλακτικών πρακτικών. Είναι αναγκαίο να ληφθεί κάθε δυνατή μέριμνα για την εξασφάλιση των δικαιωμάτων των παιδιών,²⁰ ώστε να μην εκτίθενται στις περιττές βλάβες της κράτησης. Η κράτηση έχει αναμφισβήτητα άμεσες και μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στην ψυχική υγεία των παιδιών. Σε κάθε περίπτωση, τα παιδιά που διασχίζουν σύνορα είναι πρώτα από όλα παιδιά και θα πρέπει να τους παρέχεται η προστασία, που όλα τα παιδιά, ανεξαρτήτως προέλευσης, δικαιούνται.

Επιπλέον και η έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (CPT) είναι ιδιαίτερα επικριτική

¹⁹https://idcoalition.org/wp-content/uploads/2017/06/Briefing-Paper_Never-in-a-childs-best-interests_June-2017.pdf (τελευταία επίσκεψη 25/7/2018 διαθέσιμο μόνο στα αγγλικά).

²⁰Dudley, M., et al. (2012) “Children and young people in immigration detention.” *Current Opinion in Psychiatry*, 25(4): 285-292.

²¹<https://rm.coe.int/pdf/168074f90d> /<https://rm.coe.int/pdf/168074f85d> (τελευταία επίσκεψη 25/7/2018 διαθέσιμο μόνο στα αγγλικά)

για τη συνεχιζόμενη κράτηση ασυνόδευτων παιδιών στην Ελλάδα. Η Επιτροπή επισκέφτηκε την Ελλάδα τον Απρίλιο και τον Ιούλιο 2016²¹ με σκοπό να εξετάσει τις συνθήκες παραμονής προσφύγων και μεταναστών στα hot-spots στα νησιά, μετά την εφαρμογή της Κοινής Δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας, όπως και την κατάσταση κράτησης των αλλοδαπών παιδιών και των ενηλίκων σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη.

Σύμφωνα με την Έκθεση, οι συνθήκες κράτησης που επικρατούν στους χώρους προστατευτικής φύλαξης στην Αμυγδαλέζα και στην Πέτρου Ράλλη είναι απαράδεκτες και σαφώς ακατάλληλες για την φύλαξη παιδιών, καθώς η μεν πρώτη μοιάζει με αποθήκη η δε δεύτερη με ένα τεράστιο κέντρο κράτησης, με πάρα πολλές ελλείψεις στη παροχή υπηρεσιών και υποστήριξη των κρατουμένων. Όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά στην Έκθεση: «Η τοποθέτηση των ασυνόδευτων παιδιών, πολλά από τα οποία έχουν βιώσει τραυματικά ταξίδια και εμπειρίες, σε αυτές τις εγκαταστάσεις κράτησης για πολλές εβδομάδες ή μήνες είναι δύσκολο να κατανοηθεί».

Τα ζητήματα που εγείρονται από την προστατευτική κράτηση γίνονται πιο εμφαντικά από τα ευρήματα της έρευνας: «Ταχεία Αποτίμηση των ψυχικών και ψυχοκοινωνικών αναγκών και ανταπόκριση των υπηρεσιών για τα ασυνόδευτα παιδιά πρόσφυγες στην Ελλάδα», που πραγματοποιήθηκε για λογαριασμό της UNICEF σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού και την υποστήριξη του Προγράμματος Δικαιωμάτων, Ισότητας και Ιθαγένειας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, κατά το διάστημα Απρίλιος- Ιούλιος 2017.²²

Η συγκεκριμένη έρευνα κάνει σαφή την εύθραυστη ψυχολογική κατάσταση των ασυνόδευτων παιδιών στην Ελλάδα. Μπορεί εύκολα να γίνει αντιληπτό ότι η ψυχολογική τους κατάσταση επιδεινώνεται ανυπολόγιστα από την για «προστατευτικούς σκοπούς» κράτησή τους για εβδομάδες ή και μήνες, χωρίς μάλιστα να υπάρχουν στους χώρους κράτησης οι απαραίτητες υποδομές, όπως ψυχοκοινωνική υποστήριξη. Αντί αυτού θα έπρεπε να παρέχεται στους ανήλικους διαμονή σε κατάλληλα στελεχωμένες και εξοπλισμένες δομές, όπως άλλωστε επιτάσσει το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, το οποίο θα έπρεπε πάντα να έρχεται πρώτο και, ως εκ τούτου, η κράτησή τους να αποκλείεται.

Παράλληλα, το άρθρο 32 του Ν. 3907/2011 (με το οποίο ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη το άρθρο 17 της οδηγίας 2008/15/EK) σε συνδυασμό με το άρθρο 46 παράγραφος 10 περίπτωση β' προβλέπει την αποφυγή κράτησης των ανηλικών αιτούντων διεθνή προστασία και επιτρέπει την κράτηση τους μόνο ως έσχατο μέτρο και με μόνο λόγο την ασφαλή παραπομπή τους σε κατάλληλη δομή φιλοξενίας. Λόγω εξαιρετικών λόγων επιτρέπεται η κράτηση των ανηλικών με ανώτατο όριο των 25 ημερών και δυνατότητα παράτασης για άλλες 20 ημέρες και προφανώς σε χώρο κράτησης διαφορετικό από ενήλικους κρατούμενους. Επιπλέον προβλέπεται η δυνατότητα ενασχόλησης των ανηλικών με δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου, συμπεριλαμβανομένων των παιχνιδιών και των ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων που αρμόζουν στην ηλικία τους καθώς και την απρόσκοπτη πρόσβασή τους στην εκπαίδευση. Δυστυχώς στην πράξη καμία από τις ανωτέρω διαδικασίες δεν εφαρμόζεται καθώς οι ίδιοι οι εισαγγελείς και η αστυνομία πολλές φορές μας ενημερώνουν για να συμβάλλουμε μέσω πίεσής μας στην

²²<http://www.ich-mhsw.gr/sites/default/files/Report.pdf> (τελευταία επίσκεψη 25/7/2018 διαθέσιμο μόνο στα αγγλικά)

τοποθέτηση ασυνόδευτων ανηλίκων, οι οποίοι κρατούνται στο πλαίσιο της προστατευτικής φύλαξης πενήντα και ενίοτε εξήντα ημέρες, σε ξενώνα φιλοξενίας, ενώ δεν παρέχεται καμία δυνατότητα ελευθερίας, παιχνιδιού, ψυχαγωγίας και προφανώς καμία δυνατότητα πρόσβασης στην εκπαίδευση. Σημειωτέον ότι η Ελλάδα ήδη έχει καταδικαστεί από το ΕΔΔΑ στην υπόθεση Rahimikata Ελλάδα για παράνομη κράτηση και απάνθρωπη μεταχείριση ασυνόδευτου ανηλίκου²³.

Safezones – Ζώνες ασφάλειας Ασυνόδευτων ανηλίκων

Μια επιπλέον μορφή εναλλακτικής φιλοξενίας αποτελούν οι αποκαλούμενες ζώνες ασφαλείας ή πιο δόκιμα safezones, χώροι οι οποίοι βρίσκονται εντός των ανοικτών δομών φιλοξενίας (καμπ) και έχουν ως στόχο τη στέγαση και την προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων που διαβιούν σε αυτές. Το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής από κοινού με το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, ήδη από το Νοέμβριο του 2016²⁴ επεξεργάζονται συγκεκριμένο πλάνο που θα περιλαμβάνει τα ελάχιστα standards για τις προϋποθέσεις και τους όρους λειτουργίας των safezones καθώς και τη διαδικασία τοποθέτησης των ασυνόδευτων ανηλίκων σε αυτές. Οι συγκεκριμένες δομές φιλοξενίας ακόμα δεν έχουν θεσμοθετηθεί επισήμως από το ελληνικό κράτος παρά το γεγονός ότι λειτουργούν σε ορισμένες ανοικτές δομές φιλοξενίας, όπως αυτή του Ελαιώνα σχεδόν δύο χρόνια.

Ζητήματα σχετικά με τη λειτουργία των safezones εντοπίζονται στο γεγονός ότι δεν βρίσκονται σε ξεχωριστό και ειδικά προστατευμένο χώρο από την υπόλοιπη δομή φιλοξενίας και μάλιστα με χωριστή φύλαξη, με αποτέλεσμα να δίνεται η δυνατότητα στον καθένα να εισέρχεται στο χώρο του safezone με ό,τι αυτό μπορεί να συνεπάγεται για την ασφάλεια των ανηλίκων. Επιπλέον, προβλήματα εντοπίζονται και στη διάρκεια παραμονής των ανηλίκων στις safezones. Σύμφωνα με τις τυποποιημένες διαδικασίες λειτουργίας τους η παραμονή των ανηλίκων δεν θα πρέπει να ξεπερνάει τις 12 εβδομάδες, δηλαδή ως μέγιστο όριο παραμονής θεωρούνται οι τρεις μήνες. Ο αρχικός σκοπός των δομών αυτών ήταν να αποτελούν προσωρινή δομή στέγασης μέχρι την τοποθέτηση του ανηλίκου σε ξενώνα ή τη μεταφορά του σε άλλη χώρα μέσω της διαδικασίας της επανένωσης ή του relocation. Δυστυχώς στην πράξη δεν τηρείται η καθορισμένη διάρκεια παραμονής και οι safezones από προσωρινές δομές φιλοξενίας ανηλίκων, τείνουν να καταλήξουν μόνιμες, παραβιάζοντας με τον τρόπο αυτό τη σημαντικότερη αρχή της ΣΔΠ, δηλαδή το βέλτιστο συμφέρον των ανηλίκων, το οποίο σίγουρα δεν είναι η μόνιμη παραμονή τους εντός μιας ανοικτής δομής φιλοξενίας.

²³<http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4f3366a32> (τελευταία επίσκεψη 25/7/2018 διαθέσιμο μόνο στα αγγλικά)

²⁴https://greece.iom.int/sites/default/files/Annex%20A_1.PDF (τελευταία επίσκεψη 25/7/2018 διαθέσιμο μόνο στα αγγλικά)

Νομική κατάσταση των Ασυνόδευτων Ανηλίκων στερούμενων νομιμοποιητικών εγγράφων

Είναι γεγονός ότι το ελληνικό κράτος δε διαθέτει ένα σταθερό και ενιαίο σύστημα παιδικής προστασίας, το οποίο θα εξασφαλίζει τα ελάχιστα δικαιώματα που προβλέπονται από τη ΣΔΠ για κάθε παιδί που εντοπίζεται στην ελληνική επικράτεια. Το γεγονός αυτό έχει ως αποτέλεσμα πληθώρα ασυνόδευτων ανηλίκων να στερείται των νομίμων δικαιωμάτων τους, καθώς το ελληνικό κράτος αφενός καθυστερεί σημαντικά την χορήγηση νομιμοποιητικών εγγράφων και ιδίως των δελτίων αιτούντων διεθνούς προστασίας και αφετέρου δεν χορηγεί κανενός είδους προστασία στους ασυνόδευτους ανηλικούς, των οποίων το αίτημα για χορήγηση ασύλου έχει απορριφθεί σε δεύτερο βαθμό από την Αρχή Προσφυγών.

Η υπέρμετρη καθυστέρηση πλήρους καταγραφής των ασυνόδευτων ανηλίκων από την εκάστοτε αρμόδια Υπηρεσία Ασύλου, όπου η αναμονή ως επί το πλείστο ξεπερνάει τους 3 μήνες, στερεί από τους ασυνόδευτους ανηλικούς την πρόσβασή τους στα δικαιώματα που απορρέουν από τη ΣΔΠ, το ελληνικό Σύνταγμα και την κοινοτική και εθνική νομοθεσία. Λόγω της διαμορφωθείσας κατάστασης οι ασυνόδευτοι ανήλικοι παραμένουν για μεγάλο χρονικό διάστημα δίχως νομιμοποιητικά έγγραφα και παραμένουν σε ένα καθεστώς παρατυπίας. Επιπλέον, το μεγαλύτερο πρόβλημα αντιμετωπίζουν οι ασυνόδευτοι ανήλικοι που εισέρχονται στη χώρα από τη στεριά με αποτέλεσμα να μην διέρχονται από Υπηρεσίες Πρώτης Υποδοχής και Ταυτοποίησης.

Οι πρωτοβάθμιες αποφάσεις πολλών παιδιών, τα οποία εκ πρώτης όψεως και σύμφωνα πάντοτε με την κρίση της Υπηρεσίας Ασύλου, θεωρείται ότι δεν έχουν το τυπικό προσφυγικό προφίλ και ότι δεν πληρούν τα κριτήρια υπαγωγής στο προστατευτικό καθεστώς της Σύμβασης της Γενεύης (γεγονός που αποδεικνύεται κι από τα στατιστικά στοιχεία της Υπηρεσίας), **εκδίδονται σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα, χωρίς να γίνεται έλεγχος ουσίας της υπόθεσης τους.**

Αντίστοιχα, και η ασκηθείσα προσφυγή, στις περιπτώσεις που δεν ευδοκιμεί, δεδομένο που αποτελεί και τον κανόνα, έχει ως αποτέλεσμα ο ασυνόδευτος ανήλικος, μετά την επίδοση της δευτεροβάθμιας απορριπτικής απόφασης και την οριστική αφαίρεση του δελτίου αιτούντος διεθνή προστασία, να μετατρέπεται σε παρατύπως διαμένοντα. Μάλιστα, το δελτίο κρατείται ακόμη κι αν ασκηθεί εμπρόθεσμα η αίτηση ακυρώσεως κατά της εκδοθείσας δευτεροβάθμιας απορριπτικής απόφασης, καθώς η αίτηση δεν έχει ανασταλτικό αποτέλεσμα και ο ανήλικος προστατεύεται μόνο αν ασκηθεί και αίτηση αναστολής ταυτόχρονα με την ασκηθείσα αίτηση ακύρωσης.

Θα ήταν σκόπιμο λοιπόν, στο άρθρο 67 του ν.4375/2016 να προβλεφθεί **δέσμια αρμοδιότητα των δευτεροβάθμιων επιτροπών για παραπομπή των υποθέσεων των ασυνόδευτων ανηλίκων, των οποίων η αίτηση διεθνούς προστασίας έχει απορριφθεί τελεσίδικα, στις αρμόδιες αρχές, σύμφωνα με το άρθρο 19Α (παρ.1 εδάφιο στ΄) του ν. 4251/2014 (Α΄ 80).** Επιπρόσθετα, κρίνεται σκόπιμο να συμπεριληφθεί ρητά και η έννοια της «**Δομής φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων**» στο άρθρο 19Α του ν. 4251/2014 στην παράγραφο 2, εδάφιο δ΄ στην έννοια του «οικοτροφείου».

Σύμφωνα με το άρθρο 36 παρ.1 εδάφιο α' σε συνδυασμό με το εδάφιο β' του ν.4375/2016: «Κάθε αλλοδαπός ή ανιθαγενής έχει δικαίωμα υποβολής αίτησης διεθνούς προστασίας. Η αίτηση υποβάλλεται ενώπιον των Αρχών Παραλαβής, οι οποίες **διενεργούν αμέσως πλήρη καταγραφή της....το αργότερο εντός (3) ημερών από την υποβολή της αίτησης σε απλή καταγραφή των ελάχιστων απαραίτητων στοιχείων** και στη συνέχεια να προβαίνουν στην πλήρη καταγραφή μόλις αυτό καταστεί δυνατό», παράγραφο 5 του ίδιου άρθρου « Όταν μεγάλος αριθμός ταυτόχρονων αιτήσεων διεθνούς προστασίας καθιστά δύσκολη στην πράξη την καταγραφή που προβλέπεται στην παράγραφο 1 ή την παράγραφο 3, **η καταγραφή της αίτησης μπορεί να πραγματοποιηθεί εντός προθεσμίας δέκα (10) εργάσιμων ημερών**».

Στη πράξη, όχι μόνο δεν τηρείται καμία από τις προβλεπόμενες προθεσμίες αλλά πολύ περισσότερο οι ασυνόδετοι ανήλικοι εγκλωβίζονται σε ένα ιδιότυπο καθεστώς παράτυπης διαμονής, καθώς ενώ έχουν εκφράσει την πρόθεση τους να ζητήσουν διεθνή προστασία (μέσω του email που αποστέλλουν οι οργανώσεις στον υπεύθυνο για τις ευάλωτες περιπτώσεις γραφείο, με στόχο τον ορισμό ραντεβού πλήρους καταγραφής) παραμένουν στο δρόμο χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα σε μια κατάσταση αυξημένης επικινδυνότητας και δεδομένα επισφαλή!

6 Συστάσεις προς το ελληνικό κράτος

Λαμβάνοντας υπόψη τις προαναφερόμενες παρατηρήσεις, το Δίκτυο για τα Δικαιώματα του Παιδιού προβαίνει στην υποβολή των ακόλουθων προτάσεων και συστάσεων προς το ελληνικό κράτος ως εξής:

1. Απαραίτητο προαπαιτούμενο και μάλιστα κατά το συντομότερο δυνατό χρόνο αποτελεί η δημιουργία εθνικού μητρώου διερμηνέων που θα καλύπτουν καθημερινά τις ανάγκες διερμηνείας σε νοσοκομεία και δημόσιες υπηρεσίες με τις οποίες συναλλάσσονται σε καθημερινή βάση τόσο οι αιτούντες διεθνή προστασία αλλά όσο και οι δικαιούχοι διεθνούς προστασίας. Επιπλέον στα εθνικά δικαστήρια, όταν αυτό απαιτείται αλλά και σε αστυνομικά τμήματα στις περιοχές των οποίων διαμένει μεγάλος αριθμός αιτούντων και δικαιούχων διεθνούς προστασίας, όπως επίσης και στα νοσοκομεία και τα αστυνομικά τμήματα στα οποία υπάγονται όσοι διαμένουν σε ανοικτές δομές φιλοξενίας προσφύγων.
2. Προτείνεται η πλήρης ένταξη όλων των ανηλίκων αιτούντων και δικαιούχων διεθνούς προστασίας στο κανονικό ημερήσιο πρόγραμμα και λειτουργία τμημάτων των νηπιαγωγείων και των εκπαιδευτικών δομών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της χώρας, με ταυτόχρονη δυνατότητα για εκμάθηση και της μητρικής τους γλώσσας στο σχολείο.
3. Αναφορικά με την νομική κατάσταση των ασυνόδευτων ανηλίκων στερούμενων νομιμοποιητικών εγγράφων συστήνεται η χορήγηση νομιμοποιητικών εγγράφων κατά τον εντοπισμό των ασυνόδευτων ανηλίκων και των ανηλίκων που συνοδεύονται από μέλος της οικογένειάς τους. Ειδικά για τους ασυνόδευτους ανήλικους, που διέρχονται τα χερσαία σύνορα και δεν λαμβάνουν υπηρεσιακό σημείωμα από τις αστυνομικές αρχές, θα ήταν καθοριστικής σημασίας, να προβλεφθεί διαδικασία υποβολής πρωτοκολλημένης αίτησης προκειμένου να υπάρχει εγγράφως η πρόθεση τους να υποβάλλουν αίτημα ασύλου. Αυτή η αίτηση θα έχει διττή λειτουργία, αφενός θα πιστοποιεί προσωρινά τα στοιχεία του ανηλίκου κι αφετέρου θα το προστατεύει από διοικητική απέλαση μέχρι την απόκτηση δελτίο αιτούντος διεθνή προστασία. Με αυτό τον τρόπο οι γραφειοκρατικές καθυστερήσεις και δυσλειτουργίες δεν θα βαίνουν σε βάρος του βέλτιστου συμφέροντος των ανηλίκων. Εναλλακτικά, προτείνεται η τήρηση του υπάρχοντος νομικού πλαισίου και η διενέργεια της καταγραφής των ασυνόδευτων ανηλίκων εντός των τριών ημερών που προβλέπεται από τον εντοπισμό τους από τις ελληνικές αρχές.
4. Περαιτέρω κατά τον εντοπισμό των ασυνόδευτων ανηλίκων προτείνεται η άμεση

χορήγηση προστασίας με ανθρωπιστικό καθεστώς και ισχύ μέχρι την ενηλικίωση, όπου και θα υπάρχει επανεκτίμηση της κατάστασης. Το αυτό δικαίωμα οφείλει να παρέχει το ελληνικό κράτος και σε όσους ασυνόδευτους ανηλικούς έχει απορριφθεί το αίτημα διεθνούς προστασίας από την αρχή προσφυγών και ακόμα δεν έχει επέλθει η ενηλικίωσή τους.

5. Συστήνεται η πρόβλεψη υποστήριξης των παιδιών που έχουν ενηλικιωθεί μέσω της δημιουργίας συστήματος προστασίας και υποστήριξης των παιδιών που βρίσκονται στη μετεφηβική ηλικία μεταξύ των ετών 18-21, καθώς για τη συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα δεν εντοπίζονται προγράμματα μέριμνας, ενσωμάτωσης και υποβοήθησης από το ελληνικό κράτος. Επειδή αποτελεί μία ηλικιακή ομάδα η οποία παρουσιάζει πιθανή ροπή προς την παραβατικότητα όταν απουσιάζει η κρατική μέριμνα, καθίσταται απαραίτητη η πρόβλεψη συγκεκριμένων προγραμμάτων από το ελληνικό κράτος.

6. Προτείνεται η δια νόμου θεσμοθέτηση ΟΔΗΓΟΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ & ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΔΟΜΩΝ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ ΑΣΥΝΟΔΕΥΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ, Αθήνα, Μάιος 2017, που εκπονήθηκε από την Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού και Διαχείρισης Προγραμμάτων Ταμείου Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης και Ταμείου Εσωτερικής Ασφάλειας και άλλων πόρων, ο οποίος περιλαμβάνει, περιγράφει και διασφαλίζει σε ικανοποιητικό βαθμό την εύρυθμη λειτουργία των δομών φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων.

7. Συστήνεται η κατάργηση των ασφαλών ζωνών (safezones) και η παράλληλη δημιουργία ικανού αριθμού δομών φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων, οι οποίες θα καλύπτουν τον αριθμό των ασυνόδευτων ανηλίκων που σύμφωνα με τα αιτήματα στέγασης προς το ΕΚΚΑ διαβιούν άστεγοι ή σε επισφαλή στέγαση.

8. Προτείνεται η κατάργηση της οποιασδήποτε μορφής κράτησης των ασυνόδευτων ανηλίκων ακόμα και αν αυτή λαμβάνει τη μορφή της προστατευτικής φύλαξης, καθώς σε κάθε περίπτωση αποτελεί κατάφωρη παραβίαση των δικαιωμάτων που προβλέπει η ΣΔΠ και τα άρθρα 1, 3 και 5 της Ευρωπαϊκής Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σχετικά με την απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση και τιμωρία. Ορθή συστήνεται η άμεση παραπομπή και τοποθέτηση των ασυνόδευτων ανηλίκων σε δομές φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων και η πλήρης υποστήριξη τους κατά το νέο πλαίσιο.

--> **Αναφορικά με το Νόμο 4538/2018 : «Μέτρα για την προώθηση των Θεσμών της Αναδοχής και Υιοθεσίας και άλλες διατάξεις»**

Κρίνεται σκόπιμο να συμπεριληφθεί η υποχρεωτική συνδρομή και εποπτεία της συμβατικής αναδοχής από αρμόδιο κοινωνικό φορέα, ανεξαρτήτως αν το κρίνουν σκόπιμο οι φυσικοί γονείς ή ο επίτροπος και ανεξαρτήτως αν οι ως άνω έχουν εντοπίσει μόνοι τους ή όχι κατάλληλη ανάδοχη οικογένεια, όπως προβλέπεται και για τη δικαστική αναδοχή. Επιπλέον, πρέπει να προστεθεί υποχρέωση δικαστικής άδειας προκειμένου να συναφθεί συμβατική αναδοχή.

--> **Αναφορικά με το Νόμο 4554/2018 : «για την Επιτροπεία ασυνόδευτων ανηλίκων»**

Όσον αφορά τις ενέργειες της Εισαγγελίας, προτείνεται η ανάθεση της αρμοδιότητας

ορισμού επιτρόπου σε έναν Εισαγγελέα Ανηλίκων ή κατά τόπον αρμόδιο Εισαγγελέα Πρωτοδικών όπου δεν υπάρχει Εισαγγελέας Ανηλίκων, ο οποίος θα είναι αποκλειστικά επιφορτισμένος με την διεκπεραίωση ζητημάτων που σχετίζονται με ασυνόδευτους ανήλικους πρόσφυγες, τουλάχιστον όσον αφορά τις περιφέρειες που εντοπίζονται οι περισσότεροι ασυνόδευτοι ανήλικοι, δηλαδή την Αθήνα, τον Πειραιά, τη Θεσσαλονίκη, καθώς και τα νησιά του Βόρειου Αιγαίου, όπως τη Χίο, τη Μυτιλήνη και τη Σάμο όπου και αποτελούν τα πρώτα κέντρα εντοπισμού. Οι συγκεκριμένοι Εισαγγελείς θα πρέπει να λάβουν ειδική εκπαίδευση στην παιδική προστασία και να καταρτίζονται συνεχώς σχετικά με τους προσφυγικούς πληθυσμούς και τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες των ανηλίκων, να έχουν πάντοτε μαζί τους διερμηνέα και προφανώς η ενασχόληση με τα θέματα ασυνόδευτων ανηλίκων να είναι η μόνη αρμοδιότητα που θα τους έχει ανατεθεί προκειμένου να έχουν ουσιαστικό ρόλο και να είναι σε θέση να κρίνουν το κατά πόσο κάποιος συγγενής είναι κατάλληλο πρόσωπο να οριστεί ως επίτροπος.

Ιδιαίτερα σημαντική κρίνεται η ρητή ρύθμιση του χρόνου ενημέρωσης της Εισαγγελίας εντός 24 ωρών το αργότερο από τον εντοπισμό του ασυνόδευτου ανηλίκου και εντός το αργότερο 5 ημερών για την ολοκλήρωση της διαδικασίας του ορισμού επιτρόπου.

Κρίνεται σκόπιμο να προτιμάται η ανάθεση της επιτροπείας σε συγγενικό μέλος εφόσον σωρευτικά : α) αυτό επιθυμεί ο ανήλικος και β) το συγγενικό πρόσωπο κρίνεται ως κατάλληλο. Η καταλληλότητα του προσώπου θα ελέγχεται από την Εισαγγελία μέσω πλήρους κοινωνικού ιστορικού ή απλής αναφοράς των φορέων παραπομπής και από προσωπική επικοινωνία με το παιδί που είναι χωρισμένο από την οικογένειά του και τα μέλη της οικογένειας που το συνοδεύουν και επιθυμούν την επιτροπεία του. Δέον είναι να συνεπικουρείται από τον επαγγελματία επίτροπο, ειδικά όσον αφορά πρακτικά ζητήματα και ζητήματα επικοινωνίας με της δημόσιες αρχές, είναι σε θέση να κρίνουν το κατά πόσο κάποιος συγγενής είναι κατάλληλο πρόσωπο να οριστεί ως επίτροπος.

Ιδιαίτερα σημαντική κρίνεται η ρητή ρύθμιση του χρόνου ενημέρωσης της Εισαγγελίας εντός 24 ωρών το αργότερο από τον εντοπισμό του ασυνόδευτου ανηλίκου και εντός το αργότερο 5 ημερών για την ολοκλήρωση της διαδικασίας του ορισμού επιτρόπου.

Κρίνεται σκόπιμο να προτιμάται η ανάθεση της επιτροπείας σε συγγενικό μέλος εφόσον σωρευτικά : α) αυτό επιθυμεί ο ανήλικος και β) το συγγενικό πρόσωπο κρίνεται ως κατάλληλο. Η καταλληλότητα του προσώπου θα ελέγχεται από την Εισαγγελία μέσω πλήρους κοινωνικού ιστορικού ή απλής αναφοράς των φορέων παραπομπής και από προσωπική επικοινωνία με το παιδί που είναι χωρισμένο από την οικογένειά του και τα μέλη της οικογένειας που το συνοδεύουν και επιθυμούν την επιτροπεία του. Δέον είναι να συνεπικουρείται από τον επαγγελματία επίτροπο, ειδικά όσον αφορά πρακτικά ζητήματα και ζητήματα επικοινωνίας με της δημόσιες αρχές.

Προτείνεται να συμπεριληφθεί δυνατότητα στον επαγγελματία επίτροπο να διαθέτει κάθε μήνα συγκεκριμένο χρηματικό ποσό (allowance) για τον κάθε ασυνόδευτο ανήλικο με το οποίο θα καλύπτονται τα ατομικά του μηνιαία έξοδα, ειδικά έως και την τοποθέτηση του σε δομή σε δομή φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων. Τα παιδιά ηλικίας άνω των 15 ετών θα έχουν τη δυνατότητα να διαχειρίζονται μόνο τους το μηνιαίο χρηματικό ποσό (allowance) με τον έλεγχο του επιτρόπου, ενώ για τα παιδιά κάτω των 15 ετών τη διαχείριση θα αναλαμβάνει

εξ' ολοκλήρου ο επαγγελματίας επίτροπος, ο οποίος θα καταθέτει στο τέλος κάθε μήνα το εξοδολόγιο στο εποπτικό συμβούλιο από το οποίο και θα ελέγχεται για τη σωστή διαχείριση των χρημάτων των ανηλίκων.

Θεωρείται απαραίτητο ότι πρέπει να δημιουργηθούν εποπτικά συμβούλια περισσότερα του ενός που προβλέπει το νομοσχέδιο για να προβαίνουν σε ορθή εποπτεία και να έχουν ουσιαστικό ρόλο.

Αναφορικά με το προφίλ του επιτρόπου, τη διαδικασία επιλογής, καθώς και την εκπαίδευση που πρέπει να λάβει, λεκτέα είναι τα εξής : Σε ό,τι αφορά στη διαδικασία επιλογής επαγγελματιών επιτρόπων δέον όπως ακολουθηθούν όσα προβλέπονται στο Εγχειρίδιο του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA - European Union Agency for Fundamental Rights) με τίτλο: «Επιτροπεία για παιδιά τα οποία στερούνται τη γονική φροντίδα». ²⁵

Ακόμα κρίνεται σκόπιμο να προστεθεί ότι ο επίτροπος πρέπει : α) να διαθέτει την απαραίτητη εμπειρογνωμοσύνη και την απαιτούμενη πείρα σε θέματα παιδικής προστασίας, συμπεριλαμβανομένων της παιδικής ανάπτυξης και ανατροφής και της παιδικής ψυχολογίας, β) να κατανοεί και να δέχεται τις πολιτισμικές διαφορές και να έχει γνώση των ζητημάτων που άπτονται των δύο φύλων, γ) να έχει πλήρη γνώση του εθνικού συστήματος υγειονομικής περίθαλψης και εκπαίδευσης, καθώς και του εθνικού συστήματος παιδικής προστασίας και δ) να διαθέτει επαρκή γνώση του νομικού πλαισίου και ιδίως των ζητημάτων κράτησης και ασύλου των ασυνόδευτων ανηλίκων αιτούντων διεθνή προστασία. Παράλληλα απαραίτητη κρίνεται και η ύπαρξη προϋπηρεσίας και πρότερης εργασίας σε φορείς παιδικής προστασίας, ενώ προτείνουμε ότι πρέπει να δοθεί η απαιτούμενη βαρύτητα στα ουσιαστικά προσόντα που πρέπει να έχουν οι επίτροποι, στα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους (ψυχική ισορροπία, ψυχραιμία, υπομονή), προκειμένου να μπορούν να ανταποκριθούν ορθά στο έργο τους.

Τέλος, αναφορικά με τον αριθμό των ασυνόδευτων ανηλίκων που θα ανατεθούν ανά επαγγελματία επίτροπο, επισημαίνεται πως για να θεωρηθεί ότι ο κάθε επίτροπος προσφέρει ποιοτικές υπηρεσίες και έχει αναπτύξει σχέση εμπιστοσύνης με τους επιτροπευόμενους έχει φανεί από την πείρα και από την πράξη ότι θα πρέπει να διορίζεται ως επίτροπος σε πέντε (5) έως δέκα (10) ασυνόδευτους ανήλικους, λαμβάνοντας υπόψη πάντοτε τις ιδιαιτερότητες και τις ανάγκες της κάθε περίπτωσης.

²⁵Εγχειρίδιο του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA - European Union Agency for Fundamental Rights) με τίτλο : « Επιτροπεία για παιδιά τα οποία στερούνται τη γονική φροντίδα», Έκδοση 2015, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση : https://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwin9PbvwbzYAhXoAJ0KHQBIC6YQFgg-nMAA&url=http%3A%2F%2Ffra.europa.eu%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2Ffra_uploads%2Ffra-2014-guardianship-children_el.pdf&usq=AOvVaw12vGWn9Sy0IGlOd1YYpnUU σελίδα 36 και στην ιστοσελίδα : <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/guardianship-children-deprived-parental-care-handbook-reinforce-guardianship>, page 36 (στα αγγλικά). Βλ. Επίσης και την έκδοση : <http://fra.europa.eu/en/publication/2015/guardianship-children-deprived-parental-careinEnglish>., 2015 (μόνο στα αγγλικά).